

PR. CONSTANTIN VALER NECULA
PR. MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU

**Să ne bucurăm
că Îl avem pe Hristos
de partea noastră!**

DOXOLOGIA
Iași, 2026

Cuprins

<i>Cuvânt despre Dialoguri</i> (Pr. Constantin Valer Necula)	13
Rezistența prin duhovnicie	15
Când istoria ține partea Bisericii	50
Lectura în viața preotului	90

Cuvânt despre Dialoguri

De ceva ani ne-am împrietenit muncind. Plecarea Părintelui Maxim peste Ocean, în Canada, a făcut ca dialogurile noastre să poarte în ele o doză de echilibru și cunoaștere reciprocă într-ale dialogului, colegii de la Doxologia și Renașterea ajutându-ne să ne vedem grabnic „urcați” în bătaia de vânt a mediei online. Un soi de camaraderie pe seama poveștii în funcție de ceea ce am crezut noi că poate fi de folos celor care ne privesc. Nu ne-am propus nici lecții și nici „ultimatum-uri” pastoral-teologice. Pentru că timpul acesta cere liniștire și liniștirea nu poate veni decât de la Hristos. El, Liniștea noastră, care vindecă angoasele noastre, inclusiv din cotidianul nesărbătoresc al vieții.

Temele din volumul acesta, al doilea după cel publicat deja la Editura Doxologia, vin să întregească propria noastră preocupare în jurul Centenarului Patriarhiei Române. Deloc simplu. Pentru că istoricitatea trecerii Bisericii prin vremuri a lăsat urme în carena Corabiei Ortodoxiei. Veți vedea însă că putem ridica fruntea din comentariile acide ale unuia sau altuia dintre comentatorii vremii de acum și să privim cu decență multe dintre segmentele istorice ale trăirii în Hristos a unui Neam care, zicem noi, își refuză ideologizarea în absurd.

Tainicul exercițiu al Dialogului ne-a învățat să descoperim, a câta oară, câtă nevoie avem ca oameni de

cuvinte pentru a vindeca vorbăria din jur. Și de jur-împrejur. Firi orale, nu am rămas datori însă rigorii. Sperăm noi. Două din texte de altfel au și fost propuse publicului în varianta lor transcrisă pe curat în două reviste bisericesti. Tocmai pentru a ne „vedea” textul în ochii cititorilor noștri. Când Dumnezeu ne va îngădui – și noi credem că o va face – vom continua să construim astfel de dialoguri pe idei care, la prima vedere, nu pot să intereseze prin abordare pe cei care le știu deja pe aproape toate. Propunem, în fapt, încă trei cateheze de liniște. De cordialitate cu povestea, cel mai de preț în momentele, de nepovestit, prin care trece comunitatea creștină de astăzi. Căreia defăimarea, linșajul mediatic ori răutatea ieftină îi este prezentată drept normalitate. Ce spunem noi, cu mijloacele noastre, este că Evanghelia nu poate fi aliata ideologizării și mistificării lui Iisus Hristos. Și că, din timp în timp, se vede limpede că Dumnezeu ține partea Învierii într-o vale în care moartea vrea să dea impresia că deține monopolul puterii.

Vă invităm la lectură după ce ne-am „auzit” unii pe alții. Sperăm din toată inima să vă bucure astfel de recompuneri ale efortului întoarcerii la argument. Mai ales când el este un argument... de suflet.

Mulțumim prietenului nostru Cătălin Acasandrei și întregii echipe Doxologia, mijlocitorii comunicării noastre cu „video credincioșii” noștri. Credem că munca lor este una dintre cele mai importante investiții în efortul de a catehiza Ortodoxia românească.

Părintele Constantin NECULA
Sibiu, 19 octombrie 2025

Când istoria ține partea Bisericii

MM: Sărut mâna, Părinte Profesor, bun găsit tuturor! Părinte Profesor, vă mulțumesc că ați acceptat un nou dialog cu mine. M-ați readus la ipostaza de învățăcel. M-am pregătit, așa că o să-mi iau notițe. Ați propus un titlu care mi se pare foarte frumos. M-am bucurat mult pentru el, cu atât mai mult cu cât nu am *feeling*-ul titlurilor: „Când istoria ține partea Bisericii”. O să vorbim aici despre multe lucruri frumoase. Vom începe cu acest moment, al Centenarului Patriarhiei Române, despre care cred că ar trebui să se spună mai multe lucruri. Personal, cred că ar trebui să se vorbească nu doar în cheia aceea, istorică, ca repetare a anumitor informații, ci și în cea a actualității. Ce înseamnă Patriarhia Română la centenar, la un moment de bilanț? Cum credeți că ar trebui să arate Patriarhia Română la 200, la 300, la 500 de ani?

CN: Nu dăm noi soluții de genul acesta, dar ceea ce pot să îți spun în mod sigur este că suntem în cea mai bună dintre lumile posibile. Nu-mi închipui România fără o Patriarhie Română, nu pot să-mi închipui în niciun caz istoria fără Patriarhii noștri, splendizi și frumoși și cuminți și așezați. Dispunem de una dintre pleiadele mari de arhierii pe care Biserica Universală Ortodoxă i-a avut la îndemână. Uită-te la calmul din momentele acestea, când Biserica e atacată din toate părțile. Gândește-te ce

a fost în '48, ce a putut fi în '50, ce-a putut fi în '60, în '70 chiar (că unii uită că și în '70 au fost suficiente probleme). Ce a însemnat să fii arhiereu și preot în vremea aceea, de ce preoția aceasta minunată a bătrânilor noștri trebuie respectată și de ce, într-un mod cu totul special, zic eu, centenarul înseamnă suma sutelor de mii, de milioane de credincioși care și-au căpătat mântuirea, cu binecuvântarea și prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, prin Patriarhia Română. Mie mi se pare nedrept să ne limităm doar la date istorice. Aș vrea să crezi că sunt sute de sate, mii de cătune, sunt celule de pușcărie și chilii de mănăstire, saloane de spital, în care Patriarhia a fost prezentă. Pentru că a fost prezent preotul și prin el a fost prezent Hristos. Patriarhia Română înseamnă prezența lui Hristos în neamul românesc o sută de ani fără niciun fel de întrerupere, fără niciun fel de colaps instituțional. Fără îndoială, asta s-a plătit scump. Îi aud pe unii în vreme de pace că sunt tulburați. Păi, dacă eram în vreme de război, ce ne-am mai fi făcut? Și constat, pe zi ce trece, cât de important este echilibrul acesta pe care Biserica trebuie și are obligația să-l păstreze, prin harul și prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

MM: Vreau să mut mingea în terenul nostru, puțin. Înspre Ardeal. Unul dintre oamenii căruia i se datorează Patriarhia Română este Nicolae Bălan³⁶, cel care a făcut

³⁶ Nicolae Bălan (1882-1955) a fost un cleric ortodox român, Mitropolit al Ardealului, autor al mai multor volume, studii și articole teologice și participant la dialogul ecumenic. Pentru mai multe detalii cu privire la viața și activitatea sa, a se vedea: Ionel Ene, *Chipul mitropolitului Nicolae Bălan după documente de arhivă*, Editura Presa

atâtea eforturi, în acele vremuri dificile. A călătorit clandestin în Ardeal, ca să-i motiveze pe români să se unească cu țara, iar ulterior a refuzat postul de Patriarh³⁷, care i s-a oferit în repetate rânduri (mă gândesc aici, de exemplu la contextul alegerii Patriarhului Justinian Marina³⁸).

CN: Sunt două refuzuri care onorează Biserica din Ardeal: a lui Nicolae Bălan să fie Patriarh și al Părintelui

Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012; Nicolae Bălan, *Biserica împotriva Concordatului: discurs rostit la discuția pentru ratificarea Concordatului în ședința de la 23 mai 1929, a Senatului Român*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1929; Nicolae Bălan, *Biserica neamului și drepturile ei*, ediție anastatică, Editura Profile, București, 2002; Nicolae Bălan, *Cuvântări rostită cu ocazia alegerii, sfințirii și investiturii*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1921; Ioan Pinte, Constantin Mileșan (editori), *In aeternum – Nicolae Bălan, Arhiepiscop și Mitropolit*, col. „Document”, Editura Aletheia, Bistrița, 2001.

³⁷ După trecerea la Domnul a lui Nicodim Munteanu, unul dintre favoriți pentru scaunul de Patriarh a fost Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului. Acesta a refuzat totuși să candideze, conștient fiind și că era destul de în vârstă, precum și că trecutul său nu era unul pe placul noului regim, deschizându-i astfel calea spre patriarhat lui Justinian Marina.

³⁸ Justinian Marina (1901-1977) a fost cel de-al treilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1948-1977). Pentru mai multe informații cu privire la viața și activitatea lui, a se vedea și: Calinic Argatu, *Patriarhul Justinian Marina – album*, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2018; Adrian Nicolae Petcu (coord.), *Patriarhul Justinian Marina și apărătorii Ortodoxiei în perioada comunistă – album comemorativ*, Editura Basilica, București, 2017; George Rotaru, *Providențialul patriarh Justinian Marina*, Editura Bibliostar, Râmnicu Vâlcea, 2017; Constantin Tudosă, *Patriarhul Justinian Marina (1948-1977)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016; Ștefan Zară, *Patriarhul Justinian Marina, mărturisitor al dreptei credințe și apărător al Bisericii strămoșești*, col. „Vita Monastica”, vol. 8, Editura Praxis a Arhiepiscopiei Râmnicului, Râmnicu Vâlcea, 2017.

Dumitru Stăniloae să fie Ministrul Culturii. În locul lui a fost pus Ion Petrovici³⁹. Cred că există în structura aceasta o lipsă de memorie. Atunci când vorbim despre Patriarhia Română n-o limităm doar la unirea Mitropoliei Moldovei cu Ungrovlahia. Specialiștii știu că nu este așa. Cum și România nu mai este de mult doar Moldova și Ungrovlahia, sau Țara Românească, ci și Transilvania. Ce a adus în plus Transilvania, în perioada aceasta, în centenar? Cel puțin primele trei litere: „cen”, aparțin Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal. Pentru că este construcția aceasta în care Banatul, împreună cu Transilvania au venit cu un aport de curtoazie, cu intelectualitatea, cu un academism foarte bun teologic, o foarte bună structură teologică și, nu în ultimul rând (o spun acum, nu neapărat ca specialist, ci ca om care citește), cu o foarte bună structură pedagogică în ceea ce privește teologia. Să nu uităm că, dacă Nichifor Crainic⁴⁰ apare ca mistagog la București, el își găsește ecoul fabulos în scrierile Părintelui Stăniloae,

³⁹ Ion Petrovici (1882-1972) a fost profesor de filosofie al Universității din Iași și membru al Academiei Române. Arestat în anul 1948, a fost persecutat intens de regimul comunist. Pentru mai multe detalii cu privire la viața și activitatea sa, a se vedea: Ana Bazac, „Ion Petrovici și valoarea omului”, în *Revista de filosofie*, 54 (2007), nr. 1-2, pp. 29-38; Alexandru Boboc, „Ion Petrovici și spiritul filozofic”, în *Revista de filosofie*, 29 (1987), nr. 6, pp. 574-577.

⁴⁰ Nichifor Crainic (1889-1972) a fost un filosof și profesor universitar român. Pentru mai multe informații cu privire la viața și activitatea lui, a se vedea și: Nichifor Crainic, *Memorii*, vol. 2 – „Pribeag în țara mea – răspuns la actul meu de acuzare – mărturii din închisoare”, ed. Alexandru Condeescu, Editura Muzeului Literaturii Române, București, 1996.

ale lui Nicolae Mladin⁴¹ în aceeași măsură, în activitatea aceasta filocalică cu totul specială a Părintelui Arsenie Boca, în cea a Părintelui Serafim⁴² cel binecuvântat de la Sâmbăta, adică în oameni care au crescut laolaltă cu această cultură a *Filocaliei*. Întotdeauna am rămas foarte legat de imaginea aceasta a unei *Filocalii* începute în 1942 și terminate în 1987, când se reeditează *Tradiție și libertate* a Mitropolitului Antonie al Ardealului⁴³. Cred că e ultima carte filocalică a țării. Pentru că e răspunsul unui cunoscător fin al greutăților preoției și monahismului, ca o răcorire după ce, bătut și umilit, a trebuit să scrie mizerii mai mari decât și-ar putea vreodată închipui cineva în declarațiile de la Securitate. Poate că-i bine pentru netemperații vremii de acum să reia un pic lectura contextului, a textului, dacă se poate (dacă nu-i prea mult, să-i rugăm să citească, totuși, cele vreo câteva mii de volume de teologie românească)... Eu, când îi aud că laudă tot alte

⁴¹ Nicolae Mladin (1914-1986) a fost un teolog ortodox român și Mitropolitul Ardealului între anii 1967-1981. Pentru mai multe detalii cu privire la viața și activitatea lui, a se vedea: Nicolae Mladin, *Tineretul și rugăciunea*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1945; Nicolae Mladin, „Iisus Hristos în viața morală a credincioșilor”, în *Studii Teologice*, 5 (1953), nr. 9-10, pp. 605-625; Nicolae Mladin, „Hristos – viața noastră” sau *Asceza și mistica paulină*, ediția a 2-a, ed. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2012; Nicolae Mladin, *Studii de teologie morală*, Editura Arhidiecezană, Sibiu, 1969.

⁴² Serafim Popescu (1912-1990), arhimandrit și cleric ortodox român, stareț al Mănăstirii Sâmbăta de Sus, canonizat în anul 2024 de Patriarhia Română. Pentru mai multe informații cu privire la viața și activitatea lui, vezi: <https://doxologia.ro/sfantul-cuvios-serafim-cel-rabdator-de-la-sambata-de-sus>, accesat la 24 septembrie 2025.

⁴³ Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, col. „Axios”, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 1995.

teologii și uită de ai noștri, mă întristez. N-avem o teologie întristătoare. Avem o teologie bucuroasă. S-a muncit foarte mult. Școlile de teologie românești, părinții din pustie și maicile din pustie, poeții creștini prin cultură au dăruit foarte mult culturii românești. Nici nu-mi închipui cultura românească fără ei.

MM: Așa este. Fără Magda Isanos⁴⁴, fără Radu Gyr⁴⁵, Traian Dorz...

CN: Fără Zorica Lațcu⁴⁶... Despre ce vorbim? Eu personal cred că Biserica, în acești 100 de ani, a menținut

⁴⁴ Magda Isanos (1916-1944), poetă română, autoare de poeme cu conținut mistic și teologic. Vezi: Horia Bădescu, *Magda Isanos – drumul spre Eleusis*, col. „Contemporanul nostru”, Editura Albatros, București, 1975; Camil Baltazar, *Contemporan cu ei – amintiri și portrete*, Editura pentru Literatură, București, 1962; Nicolae Cârlan, *Secvențe documentare cu Eusebiu Camilar și Magda Isanos*, Editura Lidana, Suceava, 2010; Magda Isanos, *O sută și una de poezii*, ed. Liliana Danciu, Editura Academiei Române, București, 2020.

⁴⁵ Radu Gyr (1905-1975), pe numele său real Radu Demetrescu, a fost un poet și ziarist român important al perioadei interbelice, persecutat de regimul comunist. Pentru mai multe informații cu privire la viața și activitatea lui, a se vedea și: Al. Florin Țene, *Întoarcerea din cruciadă – viața poetului Radu Gyr între realitate și poveste*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2020; Adrian Popescu, *Lancea frântă. Poezia lui Radu Gyr*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.

⁴⁶ Zorica Lațcu (1917-1990) a fost o poetă româncă de confesiune ortodoxă, monahie, deținut politic între anii 1956 și 1959. Pentru mai multe informații cu privire la viața și activitatea ei, vezi: Zorica Lațcu, *Insula Albă*, Editura Dacia Traiană, Sibiu, 1944; Zorica Lațcu, *Osana Luminii*, Editura Episcopiei, Cluj, 1947; Zorica Lațcu, *Poemele iubirii*, Editura Ramuri, Craiova, 1947; Zorica Lațcu, *Spre Insulă*, Editura Dacia Traiană, Sibiu, 1944.

o deosebit de frumoasă limbă română, un caracter științific al cercetării. Îi aud foarte des pe istoricii tineri cum vorbesc despre istoriografia Bisericii Ortodoxe că este așa și pe dincolo. Da, dar făceam istorie pe vremea când ei nu prea făceau istorie. La fel cum sunt întotdeauna impresionat de efortul excepțional pe care bătrânii Bisericii, a celor sute de ani petrecuți de Biserică, au fost în stare să aducă la lumină texte absolut incredibile. Părintele Păcurariu avea o vorbă cât o sută (motiv pentru care m-am întors către arheologie cu bucurie la un moment dat): „Când ești deranjat de perioada pe care o trăiești, sau nu mai poți percepe istoria contemporană în adâncimea ei, întoarce-te în Antichitate. Du-te înapoi și reia lecturile din primele patru, cinci veacuri de creștinism”. A avut dreptate. Până la urmă, Biserica, în cei o sută de ani, a reușit să stea cot la cot cu oameni de meserie care au scos la iveală urmele pașilor lui Dumnezeu pe sufletul poporului român. Nu e ușor, și să știi că desfid pe oricine nu vede decât can-can-ul și plezneala din cotidianul Bisericii. E păcat, pentru că Biserica e mai mult decât atât.

MM: Mă întorc la Părintele Stăniloae, pe care l-ați poimenit și care l-a avut ca mentor pe Mitropolitul Bălan. Vedeți, Bălan a fost un om cu vocație, care a format o pepinieră de teologi. A fost el însuși un produs al școlii de la Cernăuți, cea mai bună școală teologică românească, și pe lângă el s-au format nume mari ale teologiei românești interbelice. Îmi aduc aminte o poveste, o să vă rog să îmi spuneți dacă e adevărată sau nu. La un moment dat ajunsese să nu mai poată ține pasul cu ceea ce se publica în vremea sa. Ca atare, în fiecare duminică invita la